

WWW.UNILIB.RS

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 9.

У НОВОМ САДУ 27. ФЕБРУАРА 1886.

ГОД. II.

ЗА СРПСКЕ НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ.

РЕЧ „МАТИЦИ СРПСКОЈ“.

СВЕНТЕНИЦИМА, УЧИТЕЉИМА, УЧЕНИЦИМА ВИШИХ И СРЕДЊИХ ШКОЛА.

Силно благо народног ума лежи још увек раптркано по разним крајевима, у којима српски народ живи. Колико нам благо народног ума вреди, знамо сви, јер на основу тога ударише темељ развиту у народном духу наше књижевности старина Вук Караџић са својим ученицима Бранком и Даничићем и новијим научењацима, те изазваше пажњу на њих и далеких туђинаца, а дадоше гласа српском духу и у целом културном свету, на широком светском дивану: — Корнелије Станковић и његови наследници: даровити Јосиф Маринковић и др. Јован Пачу ударају темељ српској народној музици по лепим народним простим мелодијама; — Ђорђе Крстић отвара врата правом народном сликарству прикупљајући бојама народну ношњу по разним српским крајевима. Кажипут је ту к здравом основу даљег развита на народном самојном темељу у књижевности, у уметности, у вештини. Но, то још није све!

Јер силно благо народног ума, велимо и опет, лежи још увек раптркано по разним крајевима, у којима српски народ живи. Они, којима наменисмо ову искрену реч, знају врло добро огромну вредност тог блага; јер им је довољно познат око тога труд творца и његових сатрудбеника око нове, српске народне књижевности, а да их и не упозоравамо тек и на то, што ево недавно и руско министарство просвете нађе за вредно, да свом учитељству чак и наредбу такву изда у својој пространој држави код толико досад тамо прибраног умног народног блага.

С тога мећемо најтоплије на срце нашим свентеницима, учитељима, и другима, који се баве с народом у народу, као и ученицима старијим и одраслијим: универзитетлијама, богословима, препарандима, гимназистама и другима, да не само сваком даном приликом скупљају и бележе све, што чују и виде у народу, него да и сами траже таквих прилика.

Народне песме, приче, обичаји, пошалице, загометке, речи, пословице, изреке, узречице, имена и постанак имена разних места (вароши, села, потеса, поља, необичнијих имена и презимена мајдана, река, потока, друмова, пећина и т. д.) — све то спада амо, па нека су и локалног, месног значаја. Свако име скоро има своју историју, свака пословица, изрека и т. д. своју анегдоту, која јој тумачи постанак.

Људима, који стално живе међу народом, то је врло лак посао. А ђачка омладина наша имала би пријатне и корисне забаве и поуке о својим школским одморима; корист би била и по њих саме врло велика већ и у томе, што би тако долазили у ближи додир с народом, те га боље упознавали, па кад временом ступе у редове народних просветитеља, знаће, с ким имају посла, — а то много, много вреди. За све то нити треба особита труда ни велика трошка, све када не би само ма и у најближој околици својој бавили се око тога. Све и да се иште и већег труда и трошка, не би смели презати, кад се узме у рачун, колико ће тиме користити и себи и општој ствари: јер, на преку жалост, а горка је истина, већ на много страна прети немилнице опасност, да ће »друмови пожелити — Срба, али Срба тамо бити неће«. Сетимо се

само мртве страже српског имена по Барањи и горњој Угарској! Сетимо се Македоније и Старе Србије!

»Матица« је више пута расписивала награду за свестран опис Фрушке Горе. Не пријави се нико. И неће се бар за дуго ни пријавити. За то се иште од појединца огромног труда и неисплативог трошка; а томе у нас ни један појединац није дорастао . . . Треба нам да знамо све наше крајеве, како где српски народ живи. А немамо описаних ни најлепших, ни најглавнијих места наших. Угледајмо се на вредног и неуморног М. Ђ. Милићевића, писца »Кнежевине и »Краљевине Србије«! . . . Још и данас не знамо, како треба право да пишемо; а толико ваљаних народних фраза има у народу, о којима ми ни појма немамо, него крпаримо по туђинском кроју.

Све, све то треба кушати и бележити са свима погрешкама и врлинама; тек да скупљач сам примети, ако можда гдегод што по свом мњењу сматра за погрешку, да прибележи, али не да поправак без погрешке наведе.

И све то ваљало би слати »Српској Матици«. Ми не сумњамо ни најмање, да ће се »Матица« примити, да буде у нас то, што у Русији онај одбор, који по министарском налогу има да пребира оно, што му се са разних страна прибележено припошље.

Истина, »Матица« је и дојако примала сваки прилог те руке и по вредности оцењивала; али је врло погрешан обичај у нас био, што су многи, који су што прикупили где, одмах на своју браду, без критичног просуђивања, и штампали или у засебној књизи или и у повременим листовима. Тако је дошло до тога, да се често штампало нешто, што нема никакве вредности, или бар не толико, да се може за себе штампати; а много што-шта опет штампано је нехотице, можда и хотимице из неке ваљда сујете, по неколико већ пута. Вук је био врло пажљив у томе; зато и јесте оно, што је он штампао, неоспорно најбоље.

Прионимо својски и савесно око тога велевредног посла! Не дајмо, да странци и туђинци пабирче бисерје по нашем народу, да га не продају као бисер, него да га злонамерно »фалшују« и на зло тумаче. Образ и дух треба да су нам светли, те не дајмо рђи на њега!

»Матица« наша, рекосмо, јесте, додуше, и досад радила око тога; али је то посве мало. Од ње смемо у томе захтевати више, много више. Ми молимо славну »Српску Матицу«, да се прими тога посла, те да буде руковођа; молимо је, нека изабере из своје средине одбор стручњака, који да изради програм, по ком би се тај посао имао радити, и да се прими редакције припосланих му прилога, те да их штампа или у свом органу »Летопису« или у посебним књигама одеком или према потреби. Нађе ли и згоднији начин, радосно ћемо га прихватити.

МАТЕРИ.

Меститам ти, добра мајко,
Имендан,
Пун ти био лепе среће
Мира стан;
Благословен руке твоје
Сваки рад,
А угодан богу жртве
Твоје кад;
На чело ти никад брига
Не села,
Била увек здрава, чила,
Весела,
Драга мајко, добра моја
Старице,
У држави мисли мојих
Краљице!
Стоји-л' трека? стоји ли на

Кући кров?
Није ли га гњев разнео
Вихаров?
Да-л' ти роде још на њему
Клепећу,
Када дођу с' ластвама о
Пролећу?
Стоји-л' ћерма? стоји ли још
Стари дуд?
Је-л' авлија посејана
Цвећем свуд?
Има-л' траве, те постеље
Свилене,
Негда мени тако драге
Милене?
Како живиш? Јутром спремаш
Собицу,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

А вечером бледу палиш
 Свећицу,
 Седнеш, шијеш, рубиш, предеш
 Или ткаш,
 Да набавиш, што ти нужно,
 Како знаш.
 Кад си се већ уморила,
 Устанеш,
 Прекрстиш се пред иконом,
 Узданеш:
 Па молиш се за мене, за
 Сина твог,
 Да му среће постојане
 Даде бог!
 Осећајућ' своју тугу
 Дубоку,
 Дробна суза заблиста ти
 На оку,
 А из срца отме ти се
 Уздисај,
 Па полети сину твојем у
 Други крај. —
 Је-ли, мајко, је-л' да ј' тако?
 Ћути, знам:
 И на моме срцу тешки
 Лежи кâм,
 Како-л' теби мора бити,
 Боже мој!
 Кад ни један није син код
 Тебе твој,
 Већ к'о лишће, што га ветра
 Гони ћуд,
 Расули се по свом свету
 Којекуд
 Питаш, мајко, како мени?
 Како кад,
 Походи и мене кадшто

Бол и јад,
 Ал мину ме, ка' облака
 Летњег сен,
 Па у срце мир ми опет
 Унесен.
 Грлим, љубим добру своју
 Женицу,
 Што је чувам ка' у оку
 Зеницу,
 Што ми тихим гуком гуче
 И у сне,
 А сласт сипа на горке ми
 На усне . . .
 Ја и пишем, ја и певам
 Кад и кад,
 Ето видиш, у послу сам
 Баш и сад:
 Драгоцени у свом срцу
 Тражим кâм,
 У знак хвале да га, мајко,
 Теби дам.
 Више немам, срце ми је
 Убого,
 Већ не роди каменова
 Тих много,
 Али тај му баш из среде
 Извади' . . .
 Моли бога, мајко, нек се
 Хиљади,
 Да не буде празно срце
 Сина твог,
 Срце, негда пуно жара
 Огњеног,
 Срце, што је тако бујно
 Љубило . . .
 Ох, то би ме, драга мајко,
 Убило!

Мита Поповић.

В Е Љ К О.

ПРИПОВЕТКА МИЛУТИНА ЈАКШИЋА.

(Свршетак.)

V.

унце се рађало. По лепим пољанама
 равнога Баната мирисало је цвеће, оро-
 шено сићаним капљицама бисерне росе.

Путем селу К. путовао је путник. Ишао је
 лаганим, одмереним кораком. По опанцима му
 попала прашина. На високом се челу видиле
 две боре; и ако му је лице изгледало младо,
 ипак се на њему огледала она збиља, која ти
 засведочава тешке муке, а из оне две боре мо-

жеш прочитати читав низ догађаја. Заогрнут
 је био кабаницом доста већ изабаном.

Ишао је замишљено а чешће је застајкивао.

Сад баш седе поред распетија, где се пу-
 теви укрштавају. Сео на јарак, скинуо шешир
 па дупка својом великом палицом по грудви-
 цама, што су их точкови од кола и стока још
 поштедили били.

Била је запара. Он је седио и гледао бе-
 личасто-плаво небо и позајмљену светлост чет-

врти месечева, који се поданичком покорношћу клањао и уклањао јаркоме сунцу. Дисање му је прекидао по који пут тежак уздах.

Мало даље на видокругу видила се дрва и бели торњ из К. Дуго је гледао он тај торњ. Преко утврених штрњика и једрих кукуруза журила се по која сова с ноћнога лова с пљеном у канџама торњу сеоском.

Замишљени путник трже се у један мах и окрете се на другу страну, јер је чуо бат коњски.

С противне стране према селу јахао је један момак. На једном је коњичку јахао, а други је каскао упорожен нуз овога.

Мало даље од крста био је нов бунар. Тај момак ваљда иде с паше; стаде поред бунара, да напоји коње. Ухватио је за шибу, па вуче ведро, ал један улар испале из руке, и коњ пође на другу страну. Он се окрете, да ухвати коња, а међутим је држао левом руком ведро. У тај мах спази путника, који се к њему упутио.

»Гле, Вељко!« рече полугласно, а ведро му испале из руке од чуда.

»Добројтро, Мито,« ослови га путник.

»Бог ти добро дао,« одговори момак, па се још већма зачуди — та они су већ од толико времена у завади.

»А откуд ти, Вељко?« запита тихо, кад се мало повратио од чуда.

»Слушај, Мито, ходи да седнемо овде, да се мало разговарамо. О, боже, већ откад нисам видео никог из нашег села!« ...

Мита је послушао.

Коњи су ушли у штрњику па стали.

»Ти знаш, Мито, како смо се лепо живили, кад смо били млађи, а знаш, како смо се ни крошто завадили. Млади смо и јогунасти те се не могосмо помирити до данас. Ти си ме још и сад погледао разрогаченим очима, кад сам те ословио. Јест, Мито, лако је теби. А ја, видиш, загрлио бих сад и најгорег, само неј је Србин, а где теби не бих назвао добројтро, кад сам после дуге године дана од познатих тебе првог видео, тебе, кога сам волео као рођеног брата и кога и сад волим. Сећаш-ли се, како смо заједно чували гушчиће и прасице, како смо увек један уз другог држали? Је-ли, Мито, да ћеш се помирити са мном, па ћемо одсад живити као рођена браћа?«

»Хоћу,« одговори Мита загушљиво, и другови седоше ближе један другом а Вељко метну руку на плећа новом побратиму.

»Мито, имам нешто важно да ти кажем. Чуо си ваљда, шта се ради на све стране. У вароши, где сам био затворен, овладао је велики метеж. Ја сам у том метежу утекао из тавнице. Потера ме зацело већ гони. У село не смем. Ал' имам нешто, што ми ево већ годину дана и у сну и на јави пред очи излази — ја се морам осветити, и то још данас осветити. Учинићу то, тако ми бог не помогао. Не могу ти рећи, како их мрзим, а и ти, Мито, треба да их мрзиш. Млазеви на телу твоје матере ишту освете, крв њена иште његову крв!«... Вељко застаде, а из очију му је севала ватра.

»О, Вељко, мрзим их и ја, као што их и ти мрзиш. И ја ћу се осветити. Колико ми пута ноћу изађе пред очи онај страшни час, кад су ми мајку избили. Тада планем гњевом, очи ми се закрваве и ја мислим на крваву освету ал ме мајка утишава: »Та мрзим их и ја, само што тебе већма водем, него што њих мрзим,« блажи ме она.«

»Сад је прилика, Мито, да се заједнички осветимо. Ти иди у село, па кажи Богдану и Милошу од мене поздравље, да се и они спреме. Ви све удесите, а ја ћу доћи у село тек пред вече, да ме нико не смотри. Нађи се са Пером, он ће ти много шта знати рећи, јер је служио код њих, а и сам знаш, како их мрзи. Мојима за главу да ниси ништа казао!«

»Све ћу тако урадити,« рече Мита.

Затим су још неко време замишљено, ћутећи једно покрај другог седели, па онда устаде Мита, седе на коња и одјезди у село.

За мало, па је Вељко видео само праšину, где се к селу приближује.

У близини села К. опет је српско место, Ц. . а: У том је селу Вељков чика чобанин. Вељко удари преко њива кроз кукурузе управо у ц—ски атар к своме чики, јер је знао, где ће га од прилике наћи.

Каритан чобанин први је у околини. Јака људескара. Веле људи, да се једаред читаво пре подне тукао батином преко магарца са спахинским једним чобанином, па није мотао један другог ни једаред да добије.

Каритан има већ великог сина Игњу. Њима је сад отишао Вељко.

*

Слуштало се вече. Црна облачина прогутала је зраке сунчеве, пре него што је утонуло у море васијонско. Из далека се видиле муње, а грмљавина тек се потмуло чула.

Марва по пољани узверено је гледала на необичну појаву, и збијала се гушће у гомилу, а ветар, што навешћује буру, опомињао је сваки живи створ, да се за времена склони под кров.

За час, па се спустио мрак над село. Кроз пуну сокаке села К. ишло је њих пет шест људи у црним кабаницама. Лица им ниси могао сагледати.

Облак је допр'о до села. Муње су просецале густу помрчину шибајући грдне облаке, а грмљавина је одјекивала као пуцањ тога пламеног бича творчевог, којим шиба непослушну васелену. Ох, искро, божанствена ћери љубави васеленске! Тешко вама, ништаве препоне, што хоћете да станете на пут љубави тој. Разорном ће вас силом уништити, и спојиће се, а тада ће их нестати у вреломе загрљају. —

Они људи уђоше у скромну неку кућицу. Авлија те куће била је празна, али зато је била пунија она авлија преко баште. Грдне камаре чине се у мраку оку човекову као горостаси.

Тој кући газда је Мита Добросављев.

»Ти, Перо, терај напред, јер се најбоље разазнајеш, а ми ћемо за тобом,« чуо се Вељков глас.

Прескочише зид. Муња севне, грмљавина стаде кршити, а авлија се засветли као усред дана. Пред кујнским вратима куће кнежеве стоје четир човека. Муња севне, гром пуче, врата се стропошташе пред јаком силом, а голи ножеви засијаше при севотини муњевној.

У соби је светлила свећа. Са све четир стране беле се четир зида, ал су још блећа она лица око стола.

И потече крв црња од злочина, који је спрала, а страшни врисак зачу се из собе.

Прође неколико тренутака, а из куће излетеше напоље четир црне прилике. Ал' сад се браћа могоше разазнати: камаре и кров грдне куће били су у пламену.

»Ха, кровопијо, тебе тражим!« викну Мита спазивши у ходнику лик један. Пиштољ плану, ал не погоди, јер лик остаде на истом месту; пиштољ плану још једаред, а лик се није ни макнуо.

Дивља величанственост отвара се пред очима. Небо је горело, и земља је горела, а лик из ходника немо је као кип гледао страховити призор. Да-ли је гледао, како му горе добро његово, ил' је гледао крв на кошуљи Вељковој или шест јунака, где излетеше из авлије на његових шест најбољих коња? Не,

кнез није ни на шта гледао — ништа није спазио — њему се у глави помутило.

Облаци се разбише, а поћник месец промоли љубопитљиво лице, да види, ко хоће да му славу претоме. Очи му ваљда засенуше од силне светлости, јер се ено опет сакри за један беличаст облак.

Кроз пуну сокаке јуре шест коњаника а пред њима јунак један на доброме вранцу.

Нигде никог, само се погдегде виде гомилице људи. Шта се оно сјаје међу њима? Да-ли су то косе, с којима ће сутра на теретну свакидању радњу, или су можда очи осветљене пламом освете? Јесу очи и јесу косе, ал те ће косе сутра да покосе коров, што хоће да угуши најплеменитије влаће руке творчеве.

*

Година 48. одјекнула је по свим крајевима богате равнице банатске.

Сутра-дан у јутру осванула је у селу К. одабрана чета осветника, да свети неправде потиштеног народа.

* * *

По пољанама села Ц. пасе своје стадо пастир Вељко. Од чике свог наследио га је. У слободној природи под ведрим небом не зна више, шта је ропство.

Бујна младост оставила му је на челу дубоке боре, и два млаза од сабље, и на срцу — ал' за срце немојте питати.

Слуша певање тица, слуша звоно овна предводника и фрулу свога пастирчета, а крупна бисерна суза кане му покаткад на земљу, коју он тако воле.

У једном крају к—ских њива под старом тополом подигао је два крстића, у спомен своје баби и својој наци, јер не зна, где им је немилосна рука душманска гроба оставила.

Туда често пролази са својим стадом, па кад дође на то место, скине свој чобански шешир, што га је бура већ толико пута шибила, преседи ту читаве сате па се моли богу, а стара се топола погурила, спустила своју већ проседу главу, као да хоће поверљиво да му прича, шта је видила за последњих дана свога живота. А њему његово уображење казује мисли старе тополе.

Само га једно типти. Из тополе је ударио изданак, и топола ће у њему да живи потоње дане, а он? Као стабло без корена суши се, и сам види, како брзо, — од срца његова нема порода.

А П О С Т О Ј.

(ШЕТЕФИ.)

XIII.

Ош истог дана с оцем цуриним
Им'о је збора мало друкчијег.

Спахија горди дозв'о га
И немилосно очита му све:

За што му јобаће

Тако заводи

И издајнице, бунтовнике

Од њих гради, — а тим заврши:

Ако то даље устера,

Отераће га.

Младић му с достојанством прозбори:
Господине! Не примам лекције....

Ја сам одавна стрес'о школски прах,
А то ни тамо нисам трпео.

Имам ли греха, ил' сам бунтовник,
Епо вам закон, нек ми суди он;

Нисам ли грешан, с каквим правом ту
Да ме частите ви?

Не бојим вас се, што ми претите,
Да ћу из села бити прогоњен:

Толико могу свуд заслужити,
Да могу живети.

Но ја одавде не одох!

Јер ја сам овде, видим, потребан;

А ви да мене отерате,

Не ћете смети ни покушати,

Рад себе самих не ћете:

Јер ил' ће цело село са мном поћи,

Ил' ћете сами ви се — селити!

Не рекох то, тек да вас заплашим,

Већ као добар савет примите!

Ја народ познајем

И знам, колико мене милује

И шта је готов за ме чинити.“

Кад сврши, он се саже и — оде.

Већ прве недеље

У цркви о њем беше проповед:

Попа са грозом верним збораше:

Какав је овај човек безбожник,

Безбожник, бунтовник;

Ако га још устрпе уза-се

За обадва су света пропади!

Јер за то, што се с бунтовником друже,

Краљ ће их све погубити,

А пријатеље безбожникове,

Кад умру, не ће небо примити.

Опомињ'о је поп и молио

Да се још за времена поправе:
Док није дош'о опас, страшни суд;
Кроз сузе им је представљао срећу
Земаљског света као и небесног:
Нек смрт и пакао не избирају
Кад живот могу имати и спас.

Разјарено се свет из цркве

Удалио,

(Из куће божје, куће мира...)

Па као зверад опколише оног,

Кога још јуче зваху оцем сви:

Наложеше му, сутра у то доба

Ако га овде виде — умреће!

Младић је, како зна, говорио,

Говорио је лепше нег' икад.

Узалуд. Где је попа диг'о реч,

Ту правда мора бити распета,

Ту правда с места погине.

На сваку свештеничку реч

По један ђаво уседне,

А ђаво, ако није силнији,

Он је лепшерек — него бог;

Па где надјачат' делом не може

Ту знаде речма обрлатити. —

С претњом и псовкама

Отиде народ од учитеља.

На један тренут би му скрхан дух,

Очајне мисли налетеше на-њ,

На оборену главу му,

К'о гаврани на мртву лешину.

„Па то је народ!“ уздахну,

„Је-л то народ, који љубим ја,

„За који желим живет' и умрети!

Таки је био пре тисућу лета...

Ал' ништа, ништа! после тисућу

Већ не ће бити такав: млад је још,

Па се к'о дете да заводити;

Но сазреће, учовечиће се.

Млад је, и за то — помагаћу га.

А зар је чудо? Та од вајкада

За тим су били попе и владари,

Ти земски богови,

Да народ у слепоћи остане,

Јер они воле светом владати,

А владат' мож' се тек над слепима.

Кукавни, јадни свете! Жалим те.

Кад сам се за те доведе борио,

И од сада ћу снагом двоструком.“

Дошло је вече, дошла ноћ,
 Ноћ за младића овде последња.
 Ено га, јадан, где стоји у саду
 Под прозорима каштељским,
 Од куд је цура увек гледала.
 Но сад је прозор био — пуст,
 Нема му онде цвећа, цурице.
 Дуго је горе укочено глед'о,
 К'о какав дух у камен претворен;
 Бледим велом покрише му лице
 Тајна туга и месечина.

Од једном неко руку стиште му.
 У први мах ни на ум не узе,
 Дубоко замишљен;
 Кад се окрену, виде уз-а-се
 Кога је горе залуд тражио.
 „На вас сам — рече — чекао,
 На вас сам чек'о, надао сам се,
 Да ћу још једном видети вас горе
 И поздравит' вас једним погледом,
 Пре нег' што одем — за навек;
 Но судба ј' ето милостивија:
 У место оком зборим устима
 И рука ми држи вашу драгу руку...
 Збогом, ти драги, драги створе,
 Једини ту на свету великом,
 Који ме икад назва пријатељ
 И коме сад смем рећи: пријатељ.
 Ја немам старих успомена —
 Сама ћеш у мом срцу стајати,
 К'о икона у худој колеби,
 Пред којом клечи сваког вечера
 И богу с' моли житељ побожни.
 Но и да ми је срцо препуно
 Благом најдражих спомена,
 Овог тренутка истрес'о бих све,
 А оставио тебе једину.
 Збогом!... Ако за мене ушчујеш,
 И ако буде за мном добар глас,
 Веруј ми: биће твоја заслуга.
 Због тебе бићу добар
 И трудићу се, да се уздигнем:
 Да с' не кајеш и да ти није срам,
 Већ шат се још и подичиш,
 Што прими мене за свог побрата!“

Пош'о би младић; већ се крен'о, ал
 Цура му руку задржа,
 Грчевито је стиснувши...
 Хтеде да збори, издаде је глас —
 Једва најпосле прибра се
 И муцајући прозбори:

„Ох иди, иди, с тобом иш'о бог!
 Ти племенити човече!
 Иди, кад и ја с тобом не могу,
 А ја бих пошла радо-радосно.
 Можда те никад више видет' не ћу?
 Сјајана звездо неба мог!
 Јер — ја те волим, љубим те...
 Морам ти то исказати,
 Да ми не изгна душу на поље
 К'о оно Везув усијани кам.
 Волим те, а не могу бити твоја, —
 Ал' нек чује бог:
 Твоја не могу, другог бити не ћу!
 На овај прстен, прстен заручни...
 Тврд је у њему алем-кам,
 Моја је вера тврђа.

Младић, к'о да се небо слило на-њ,
 Осети неко силно блаженство;
 Клече пред момом дивотном,
 Обгрли па јој љубља колена.

Сутри је дан из села отиш'о...
 Уз пут је прстен по сто пута глед'о,
 И само тако, прстен гледајући,
 Веровао је ноћни догађај —
 Верова, да је јава било све,
 Не луди санак грозничаве душе.
 (За што, за што не?
 Не знаде ни сам —)
 Упутио се у престолницу,
 Где ј' негда као слушче крао, просио.
 У једном преграђу
 Погодио је стан, таванац,
 И баш је сео, не знајућ
 Шта ће и како ће?
 Кад неко куцну на вратих,
 И — уђе женска велом покривена...
 Кад уђе, одмах вео подиже
 И непомично, немо стаде ту.
 Младићу чисто памет застаде:
 То беше — пријатељица.

„Дошла сам за тобом!
 Дошла сам... Је-л ти теретно?
 Онда ме одмах прогнај из собе,
 Не бој се, не ћу за зло примити.
 Онда ћу сести на пољу на праг
 И чекат', док ми срце не пукне.
 Дошла сам, нисам могла остати,
 Устоце иђах за тобом
 Све доведе и сад — овде сам.
 Говори, шта ћеш са мном?“

И с отим паде на његову груд...
И загрљени обоје плагаху.

„Јел' не тераш ме?“ проговори цура,
„Ја могу с тобом остат'... остаћу,
Да примим полак твојих болова

(Наставиће се.)

А теби сваку своју радост дам.
Трпећу заједно,
Туту ти и јад,
А ако икад једном узроптам,
Не веруј, да те волим више већ,
И да сам волела те — икада.“

Благоје Бранчић.

ЗА НАЧЕЛО.

РОМАН МИЛАНА САВИЋА.

ПРВИ ДЕО.

(Свршетак.)

VIII.

— Да вам нешто кажем, рече Јован сутрадан при вечери Рајку и Живку.

Обојица га погледаше. Јован настави:

— Решио сам се, да се женим....

— Па то је лепо, примети Рајко, до тог ћемо доћи и ми, пре или после.

— Али, већ сам и девојку нашао.

— То је мало брзо, рече Живко.

— И то Емилију, коју сте јуче видели у друштву с мојим газдом.

Рајко га погледи и не рече ништа; Живко је ћутке попио чашу пива.

— Данас сам јој рекао своју жељу и она је пристала.

Рајко је ћутао још једнако.

— А познајеш ли је тако, да је можеш изабрати за сапутницу за цео живот? запита га Живко.

— То се разуме, одговори Јован. За време, откад се познајем с њоме, нашао сам толико врлина у њојзи, колико не бих нашао на у педесет српских девојака. Она тежи за науком, за изражањем, показала се, да је добра газдарица, јер воли рад, пријатна је а није ни ружна. Под мојим руководством изобразиће се тако, да ће моћи бити узор нашим женама. Што се тиче народности, то је споредна ствар а вера је још спореднија. Сутра ћу писати кући по диспензацију — кад већ мора бити. Хоћеш ли ми бити кум, Рајко?

— Нећу, одговори овај.

— А ти, Живко?

— А је ли то већ готва ствар? запита овај Јована.

— Сасвим.

— Знаш ли ти, кога узимаш? настави Живко своје питање.

— Дабогме. Треба показати нашем свету, да су народност и вера девети у плугу. Хоћу примером да идем напред.

— Што се тога тиче, примети Живко, и ја мислим тако. То је најмање. Али личност твоје будуће, та ми се чини важна.

— Казао сам ти већ, рече Јован, да је личност на свом месту.

— А имаш ли појма о њезиној прошлости? запита Рајко.

— Шта ме се тиче прошлости! — Та је зацело ваљана, одговори Јован после мале почивке.

— „Зацело“! То још није извештај одговор, рече Рајко.

— Газдарица ме је уверавала, да нема боље девојке на свету, примети Јован.

— А ко је та твоја газдарица!? рече Рајко жестоко. Бабица, кројачица која вуче пијаницу мужа на ланцу, и коју познајеш тек од два месеца. Мислиш ли ти, да она мари за тебе? Њојзи је стало да удоми ту девојку, па наша тебе, лудог Србина са завојитим и скроз непрактичним назорима, да ти је обеси о врат. А ти, ма да се бацакаш неким тамо идејама и начелима, немаш ни толико памети, колико има сваки бечки штрица од петнаест година. Али, откуд да и стечеш искуства! Са својим социјалистама измењујеш горостасне фразе, врзеш се по облацима, гледиш преко садашњости у магловиту неку будућност, у утопију, која се разбија о једну једину али најмоћнију ствар, о људску нарав. Жене, с којима си имао посла, спадају у последњу врсту људског рода па ти хоћеш да изричеш суд о женама у опште! Са висине не види се све. Иди, Јоване, држао сам те за паметнијег.

— А како ћу свет убедити о ваљаности својих начела, ако не примером? рече Јован мирно.

— И ја тако мислим, примети Живко, само остављам другима, да буду пример. Радије се учим на другом него на себи.

— Па и ти ћеш узети БERTУ?!

— Ваљда нисам полудио!

— Ако и није сасвим у реду, што Живко ради,

ипак је паметније од оног, што ти хоћеш да урадиш, рече Рајко. Ми се у назорима већ разилазимо, али нас везује пријатељство из детињства. Но, право да ти кажем, и то ће престати, ако учиниш ту глупост.

— Та још је није учинио, примети Живко.

— То прво и прво није глупост, него најнаметније, што се може радити, рече Јован.

— Е, онда ти је врана мозак попила, осече се Рајко.

— У осталом, рече Јован одсудно, нисам дошао да вас питам за савет, већ да вам просто саопштим ствар. Ако пристајете на то, добро је, ако не, толико и чини.

— Онда ради како знаш, рече Рајко, устане, плати вечеру и пође.

— Та немој, Рајко, викне Живко.

— Са теоретичарима могу се још дружити, рече овај при поласку, али кад ударате у праксу, и то у тако глупаву, онда престаје свеза. Мене сте видели последњи пут овде.

После тих речи климну Рајко олако главом и оде. Живко га је звао још једаред натраг, али се Рајко није више обзирао на то. Кад је био на улици, застаде малко и уздане, затим се упути у другу гостионицу, где ће наћи друштва. Данас се мора испраскати, јер ће се још угушити.

Она двојица седела су ћутке један према другом. Јован је пушио цигарету за цигаретом а Живко је празнио чашу за чашом.

— Нисам требао ништа ни рећи, мумлао је Јован као за себе.

— Можда је овако боље, примети Живко.

— Ја ћу учинити, што сам намерио, настави Јован, да покажем, да сам независан човек.

Живко није одговорио на то ништа а и Јован је ућутао сасвим. Тако су седели ваљда по сата и и онда се дигоше и одоше сваки својој кући.

Јован те ноћи није ни трену оком. Све се премећао по кревету, и ма да су му Рајкове речи сваки час пале на ум, ипак је остао при свом решењу.

Сутра у јутру био му је први посао, да пише неком рођаку свом, да му извади диспензацију и да му је пошаље што пре. То је писмо предао на рецепис, и тек је онда отишао у кавану, да доручкује. У кавани је затекао Живка. Седне до њега. Ни један није споменуо синоћни разговор; у опште се врло мало и разговарали.

Кад је Јован дошао кући, нађе тамо Емилију, која га је весело дочекала. Јовану се разведри чело и обоје уђу у собу. Ту јој рече, да донесе свој посао овамо, па ће заједно радити. Он ће учити, и то двоструко, да обали испит што пре а она нека пије, плете или што му драго.

Тако су њих двоје проводили време. Емилија свагда добре воље, ма да се није баш претргла многим послом. Тек по кад кад му је допустила, да је пољуби. Јован је једва чекао такве тренутке... ах, та Емилија је знала тако жарко да љуби!

Сваки дан му је друкче намештала књиге и бело рубље, шта више, прегледала је ово, и ако се нашао која дера, а она ју је ревностно закрпила. То га је довело до усхићења и већ је у напред уживао, како ће својом страном женом да постиди тамошње жене и девојке. Та с Емилијом се даје разговарати; знала је водити реч и о еманципацији жена, које су људи просто телесном снагом понизили тако и нису им допустили да развију ум, да немају конкуренције у борби за опстанак. Знала је Емилија, и шта је задатак жене: да рађа, да одгаја здрав нараштај, и још многе друге ствари.

А Јован је свагда уживао, кад је Емилија — као добро дресиран папагај — цитирала коју изреку, коју фразу, и само се онда мало мргодно, кад је отпевала коју бечку песму, онако мало лакоумно. Била је Емилија и у пазоришту, највише у Фирштовом у Пратеру а песме бечких народних певача знала је све на памет. Но чим је приметила, да му то није право, одмах је престала да их пева и с двоструком је ревносту крпила Јованове кошуље и чарапе.

А госпа Агата? Очи су јој биле свагда пуне суза, кадгод је погледала „своју децу“, која се љубе као „голупчићи.“ При том је још већма пазила на свог мужа, и овај се није могао никуд маћи без њене пратње. О пиву није било више ни разговора, и то од оно доба, како се показао тако луд код Елтерлајна.

Међутим је стигла Јованова диспензација, и он то саопшти Емилији. Али јој је казао и то, да ће се венчати пред граденачеоником, на које је она и пристала, јер у цркву не иде никад.

Тако би закључено, да се венчају, чим се Јован промовира за доктора а то ће бити тако за две недеље.

Али је Јован био сад у неприлици. Није имао толико новаца, да плати промоцију. Кући нема ником писати а на Рајка се није хтео обратити, јер од оног доба, кад се тако разишли, једва ако се видели на улици, и онда су тек једва, једва поздравили један другог.

Јован је сретно положио и последњи испит али опет се није нешто радовао. Цео дан је бивао суморан па ни миловање Емилијино није га могло на дуже време разведрити. Емилија се потужила госпи Агати а ова јој даде савета, да онако пола у шали, пола у збиљи пребаци Јовану, како је сад хладан, откад је положио последњи испит.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Тако је Емилија и учинила. Јован се додуше одушицао и порицао је њене тврдње; али је Емилија остала при свом, говорећи му, да има своју драгу код куће и да ће је сад напустити.

Напоследку је Јован признао, у чему је ствар. Емилија је била изненађена и није знала у први мах да се нађе, и у неприлици почела је плакати. Госпа Агата помогне јој и ту.

Емилија изјави Јовану, да га преко свега љуби, и да ће заложити и продати оно нешто адиђара, што јој је остало од матери, само да га извуче из неприлике. Али Јован није хтео на то никако да пристане, и тек многе и многе сузе Емилијине, па уз то и уверавање, да је све што је њено и његово, и да она с њиме дели и добро и зло, наведе Јована да пристане.

Како се радовала Емилија!

У своје време промовисао се Јован за доктора целокупног лечништва, а неколико дана затим били су он и Емилија венчани.

Кад се вратили кући, затекну тамо Живка. Јован му саопшти, да је ствар већ свршена и позове га, да остане. Али Живко није хтео. Кад је пошао, чудно је погледао Емилију. Но ова то није приметилa. Није ни Јован, само госпа Агата, али се та чинила и невешта.

После два дана опросте се Јован и Емилија од госпе Агате и Флоријана. Емилија је плакала, што оставља свој омиљени Беч; али иде у извесну будућност. Флоријан је вртио главом, што иде у Турску, а госпа Агата једва је чекала, да оду.

Новцем, који је преостао од продатих и заложених Емилијиних ствари, платише пут и још им је остало, да могу у Становцу, где ће Јован да отвори праксу, бар првих дана живити.

Тако су отпутовали.

Госпа Агата је подигла очи к небу и кад је дошла кући, одмах је у Јовановој соби обесила опет матер божију и светог Флоријана. Затим се окренула своме мужу и рекла му:

— Данас се можеш опити, какогод хоћеш.

Флоријан се насмешко, и најобилатије је употребио дозволу своје жене. Био је пијан као можда никад у свом веку. И госпа Агата била је запурена те ноћи, и само је са сажаљењем гледала свог пијаног мужа, како рче у кревету. —

*

Кад је оно Живко оставио Јована и сипао се опет доле на улицу, упутио се управо у кавану, где је нашао Рајка.

— Доцкан је, рече овом, већ се венчали. Рајко се намргоди и устане.

— Али како да ти то није пре пало на памет! викне и незграпна псовка оте му се из уста.

— Тако исто, као што није ни теби; не знам, био сам слеп.

— Хо мај! Али, шта ћемо сад?

— Ћутати, и zgodну прилику чекати.

— Та Берта и она су биле пријатељице, и Берта је знала за сваки њен корак!

— То је истина, рече Живко; али кад сам тек синоћ добио писмо од куће, у којем ми јавише, да је Јован узео диспензацију. Ти се с њиме ниси састајао, а мени опет није говорио ништа. Случајно сам и дознао, да се промовирао, управо си дознао ти. Али о женидби нисам ни сневао! Знаш, приповедао сам ти. Чим сам добио писмо синоћ, одмах се састанем с Бертом и јавим јој то. А она ме погледи и није хтела веровати. „Та Емилија је имала већ дете“ рече. Ја сам се претравио. „Да, с Леополдом, њеним љубавником“, настави Берта, „који јој је обрекао, да ће је узети, па је онда оставио“. Мало сам се почешао и ја, кад ми је то рекла. Знаш, да сам јутрос био у твом стану, — спавао си још — и да смо закључили, да му ја то кажем. Кад сам отишао к њему, није био код куће. Она врашка баба терала ме је све, али ја се нисам обзирао на то. Кад се Јован вратио, рече ми, да је венчан. Па сад ми кажи, шта сам знао радити!

Рајко је ћутао.

— А ко би мислио, да ће бити тако луд! рече напоследку. Ти нећеш то учинити.

Живко се насмејао и махао главом, у знак, да неће.

— Но, видићемо тог апостола! рече Рајко. Међутим, знаш, да ћу сутра полагати трећи и последњи ригорозум.

— Та, јавио сам се и ја, одговори Живко. Мораћу се баш упрегнути. Ова љубав с Бертом одузела ми је толико времена.

— Е па збогом!

Рајко изађе из каване и оде кући. Живко остаде још мало а затим се упути у болницу.

Две недеље доцније положио је други испит. Рајко је пак, пошто се промовисао, ступио је у болницу, да практикура.

Њих двоје састајали се као и пре „код сунца“, све док се није и Живко промовисао и док није и он отишао кући у Становац да практикура.

То се десило тако три месеца после одласка Јовановог.

ПОСУЂЕ У КУЈНИ И У КУЋИ.

ОД М. ПЕТРОВИЋА.

Највећи део хране, што је људи узимају, мора најпре за јело да се спреми и зготови. При том долази храна у различито посуђе. У том случају није доста, да је јело само по себи здрава храна, него је од важности још и то, у каквом се посуђу то јело зготовило, на каквом је тањиру пред нас донесено и каквом га виљушком или кашиком једемо. Из свих тих ствари могу наиме да уђу у јело штетне, па и саме отровне материје, и кад се то деси, онда постане и најбоља храна нездрава.

То исто вреди и за пиће. И оно се износи и пије из посуђа. Много пиће, па и гдекоје јело остаје по више дана и недеља, нека шта више и месецима у каквом суду, док не постану жртва нашег желудца. Особито у том случају ваља добро очи отворити, у каквом ћемо посуђу јело или пиће да оставимо.

Ма да се зна за веома много примера, где се јело и пиће покварило и отровало од посуђа, ипак зато не поклањају многи људи тој ствари довољно пажње. Особито у нашем народу влада у том погледу скоро кажњива небрежљивост и небрига. Поглавити је узрок томе тај, што се ретко кад јело или пиће тако јако отрује од посуђа, да човек од тога одмах умре. У највише случајева прође се са мало муке и повраћања, а јаче нарави не осете често пута баш никакве видне последице. Али с тога, што се не примети одмах, да се здравље пореметило, не треба мислити, да немамо за ништа да се бојимо и да можемо бити спокојни. Црв отрова већ је здравље начео и ако му се одмах на пут не стане, него му се још и даље потпора даје у сличном јелу и пићу, онда ће тај црв мало по мало, неприметно да обори здравље са свим, а ми не ћемо ни знати, зашто смо и од чега оболели. Баш ти — да речем — подмукли нападаји на здравље најопаснији су. Од онога, од чега се штета одмах види, свако ће се клонити и чувати. На непријатеља, који нас напада мало по мало и потајно, не пазимо и не можемо увек да пазимо. Али баш такав непријатељ сатре обично човека много сигурније, него онај, који ступа отворено.

Најмање бисмо се смели тешити тим, да су ово или оно посуђе употребљавали и наши стари, па им није ништа фалило. Стари су већ помрли, за цело многи пре времена, а шта им је век прекратило, то јамачно нису ни они сами знали, а још мање можемо ми сада то знати. Данас се зна за многе штетне ствари, које нису стари ни на ум узимали. То је стечевина искуства и знања, и ко је год паметан, треба тим да се користи. Непазити на кажипут науке била би грешна лакомисленост.

Посуђе за кујну и кућу гради се или од дрвета, или од земље, или од метала.

Дрвено посуђе било је пре много већма распрострањено, али и сада ћемо га још доста наћи по кућама. Од дрвета се праве чиније и чанци, тањир и купе, даске за мешњу и оклагије, варјаче и кашике, корита за хлеб и канте и т. д. Дрво нема у себи ничег штетног, што би могло да оштети јело или пиће. Али пошто је дрво јако шупљикаво, увуку се лако у њега течности. Исте се унутра у дрвету сакупе и напуне са разноврсним производима распадања. Где се не пази, може да буде тих производа тако много, да дотично посуђе удара. Због тога је главно правило код дрвеног посуђа, да се после сваке употребе мора што брижљивије очистити.

С тога, што је тешко дрво чисто одржати, излази дрвено посуђе све више из употребе. У новије доба меси се у место на дасци на мраморним плочама, а у место дрвених оклагија употребљују се сада много оклагије од порцулана.

Код нашег простог света још су јако у моди дрвене кашике, нашаране различитим бојама. Скоро све те боје су металног порекла и због тога отровне. Тим кашикама чељад једе и дословно олиже мало по мало са њих оне отровне материје. Колику здраву снагу саломиле су већ те несретне кашике! На то наравски нико не помишља, ни полиција, којој би дужност била, да спречи продају тако опасног посуђа.

Највише се служе људи *земљаним посуђем*. Исто се гради од иловаче и пече се у умереној топлоти. Тако зготовљени судови немају у себи никаквих опасних саставака и могу се без бриге употребљавати. Особито лети добре су н. пр. земљане ћупе за воду, јер имају силне ситне шупљике, кроз које се вода непрестано испарава, а тим уједно и хлади.

Али баш та шупљикавост обичних земљаних судова, која нам је лети тако пријатна зарад остављања воде, смета њиховој употреби у кујни. Да не би течности кроз себе пропуштале, морају се они изнутра снабдети стакластом навлаком, која се обично зове *гласура*.

Лончари (грнчари) употребљују скоро искључиво оловну гласуру, а то с тога, што се она доста лако топи. Ма да је олово отровно тело, ипак није та гласура штетна, ако није само у њој одвећ много олова, јер се олово (оловна глеђа) утицајем велике топлоте и иловаче тако промене, да престаје бити опасно. Али гдекоји лончари узимају на жалост или сувише олова у своју гласуру, да би им се иста пре истопила, или ради уштеде горива не држе посуђе

толико дуго у ватри, колико је потребно, да се сва смеша претвори у стакло. У том случају застане нешто олова у виду оксида и за такву гласуру кажемо, да је рђава.

Земљино посуђе, које има рђаву гласуру, опасно је употребљавати. Кад се у таквом посуђу куха или ма и само неко време остави какво масно или кисело јело и пиће, онда се неки део оловног оксида у њима раствори. Од тог постане то јело или пиће отровно и поткопава мало по мало здравље оних, који га једу или пију.

Не треба мислити, да само јака киселина у оцу може да буде повод поменутом растварању. Много мање количине ма какве киселине ураде то. За то не треба пазити само на лонац, у који ћемо усугути оцат, него ћемо исту пажњу поклонити и посуђу, у којем кухамо или остављамо кисело млеко, киселицу, кисео купус и у опште сва накисела јела. У свима њима налази се доста киселине, да је сарамерно кратко време довољно, да наступи опасност. По пишчевим испитивањима налази се у киселици до 1 постотак киселине, а у расолу од киселог купуса нашао је он у пролеће чак 1:3 киселине.*)

Кад се купује земљано посуђе, мора се с тога добро пазити на гласуру. Иста не сме бити нигде пуцнута нити хрпава, него читава и глатка, а свеједно је, ма какве боје била. Дobar лонац звони јасно, кад се куца по њему, а потмуо, таван глас био би знак, да је гласура рђава.

Да ли је гласура добра, можемо севим сигурно да дознамо на овај начин. Лонац или шерпењу напунићемо до половине јаким оцтом, а на сваку литру оцта додаћемо кашкику соли. За тим се стави суд на ватру, да оцат једно по сата кључа. Кад се после охлади, успе се у њега нешто сумпорна водика. Добије ли се од тога тавна или црна оборина, онда то показује, да се у оцу налази олова, које је у њега дошло из рђаве гласуре.

Пошто се такав суд добро водом испере, налије

*) В. пишчеву расправу „A tejsav a nép táplálékában“ у „Természettudományi közlöny“-у од г. 1885. јулека свеска стр. 283. и 284.

се с нова оцтом и опет се по сата куха. Добије ли се сад опет на додатак сумпорног водика пређашња оборина, онда се дотичан суд не сме употребљавати, јер је његова гласура скроз и скроз рђава.

Ако се само први пут добије оборина, а други пут не, онда би то био знак, да је гласура била само на површини рђава. Такав суд може се слободно употребљавати, само га ваља најпре до горе напунити оцтом и добро искухати, или га оставити тако, да стоји неколико дана.

По закону за немачку царевину забрањена је продаја већ и таквог посуђа, ком је гласура ма само и на површини рђава.

Сумпорни водик, који требамо за ову пробу, купујемо у апотеци. То је течност, која смрди на трула јаја, исто као и парадска вода, коју многи лека ради пију и која се такођер може за ову пробу употребити, Оцат ћемо узети обичан, као што се сада производи фабрички, јер његова је јачина 4—6 постотака, а то је за нашу пробу довољно.

Децембра месеца 1884. год. испитивао је писац у друштву са вел. физиком сл. кр. вароши Сомбора госп. *Др-ом Симом Павловићем* гласуру земљаног посуђа, које се продаје у Сомбору. Прегледали смо свега 17 комада лонаца и шерпења од свих лончара у месту, и нашли смо, да *7 комада бегу са свим добри, код 7 је била гласура само на површини рђава, а код 3 комада скроз и скроз.* Заиста веома непријатан резултат, кад се помисли на повесну небригу нашега света, где ће једва коме и од интелигенције пасти на ум, да ове ствари испитује!

Посуђе од стакла, од доброг *иорцулана*, као и *камена роба* не одају ништа јелу и пићу и могу се без зазора употребити, гдегод се може. На њима се одмах види, да ли су прљави и лако их је очистити. што врло много вреди. Приметићемо само, да за испирање стакленог посуђа не ваља никад узимати сачму, јер у њој има јако отровног арсена (сичана), од ког би могло случајно мало да застане у суду. Боље је уместо сачме испирати трињем од дрва или добрим песком. (Свршиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

ДЕЧИЈИ СВЕТ Ђермекова и Матића. ПЕШЧАНИ МАЈДАН. Приповетка Фрање Хофмана. Митровица, наклада Ђермекова и Матића, 1886. Штампарија Ђермекова и Матића у Митровици. Година I. Свеска I. Стр. 64. Цена 20 новч.

Име Фрање Хофмана, припознатог писца књига за децу, данас је многима познато. Не само да га знају његови сународници — Немци — где се његови списи за децу штампају у хиљадама и хиљадама примерака, продају и читају, него и други наро-

ди, комшије Немцима, радо преводе његове списе, јер збиља у тим списима наводе се само такви примери, који могу и старијима бити на душевно унапређење, а како не би тек деци, будућим људима, којима у детињству ваља износити добро, да га усвоје и да га се држе, а зло, да га се гнушају и од њега бегају.

По томе је излишно и говорити о самој садржини ове књижице. У овај мах више нам је стало до тога, да јавно рекнемо, е је сваке хвале вредно, што се књижара Ђермекова и Матића у Митровици латила тога посла, да нам издаје овакве књиге за децу, — као што су Хофманове, и затим да наш свет подсетимо и у своме и у интересу своје деце, како ваља да потпомаже овакво подузеће, јер заиста, шта је 20 новч. за четири штампана табака и уз то још две слике, а садржина таква, да јој замерке нема!

Штампа је крупна. То је врло важно, и заслужује сваку похвалу; за повчић два не ваља деци очи да кваримо. Лекари доказују, да отуд и има данас много кратковиде деце и младића, што читају књиге сувише ситно штампане.

Чита се врло лако; види се, да је преводилац — чије име иначе не нађосмо на првој страни — с вољом преводио. У колико ради тога заслужује признање, у толико с друге стране морамо приметити, да није свугде погодио прави израз, праву реч и праву народну фразу, јер у преводу морамо добро пазити, да не преводимо од речи до речи, него смисао али у народној одећи. Јер само тако можемо задобити свет за себе.

Додуше нисмо нашли много таквих места; али ипак нашли смо.

Ми их овде набрајати нећемо; само толико ћемо навестити и преводиоцу и сваком другом, који се лађа тога и таквога посла, нека чита народне приповетке, али пажљиво, па ће ту вазда наћи згодних фраза народних, које су поникле у самом народу; јер знајмо, да ће нас народ најбоље онда моћи разумети, ако му казујемо у *његовом језику*.

Књигом хоћемо народ да образујемо, да га издигнемо на виши степен душевног живота; то ћемо постићи најпре онда, ако будемо причали и приповедали, као што рекосмо, *народу сасвим у његовом језику*. Гледајмо што више, да се тој мети приближимо. А. М. М.

ВИНОГРАДАРСТВО И ПОДРУМАРСТВО *по домаћим писцима приредио за народ један виноградар*. Илустровано издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду код „Светога Саве“ 1886. 8^о стр. 155. Цена 70 новч.

Развитак природних наука био је од великог утицаја на све гране људскога рада, па тако и на по-

љопривреду. С тога се ни она није задржала на једном степену, него су се начини за обрађивање земље у току времена у многоме изменили и усавршили. Особито подрумарство учинило је на крилима хемије горостасан напредак. Са разјашњењем појава, које производе различите промене у вину, постали смо у неколико господари тих промена. Али и само виноградарство искусило је у новије доба многе реформе. Резидба није више прост механичан посао, него се има управљати по јасним начелима, а и потреба каламљења лозе бива и за наше крајеве сваким даном све већа.

Све те новине посве су непознате великој већини наших виноградарских и због тога наше виноградарство назадује, јер не може више да издржи утакмицу са другим производницима, који су знали и умели да се користе научним стечевинама. Оно мало дела о виноградарству и подрумарству, што их има у нашој књижевности, потпуно су застарела и била је велика потреба, да дођемо једном до савремене књиге о тим предметима.

Потписани се обрадовао, да ће ту потребу наћи подмирену делом, којег је наслов горе исписан. Мало чудновата изгледаше му до душе напомена на наслову: „по домаћим писцима“. Домаћих писаца о виноградарству и подрумарству је у нас још једнако врло мало, али су се тек ипак појављивали и у Живановићевој „Привреди“ и у Србији у „Тежаку“ и гдекојим пажње достојним монографијама. Можда је анонимни „виноградар“ дао себи труда, да од тога рада све оно, што је према критици, избави од заборавља, ком је сав новинарски посао изложен и да га прибраног у ваљану књигу очува трајно и за потомство. Зар има кога, који не би признао, да би то било врло заслужно дело?

Али чим сам почео књигу да читам, видео сам, да анонимни „виноградар“ није дао себи тај труд. Одмах ми беше као да се разговарам са старим познаником и ако сада у нешто друкчијем руву. Та то је, рекох себи одмах, „Vinogradarstvo i pivničarstvo za ruk“, које је написао Фран Куралт, тајник господарскога друштва у Загребу и које је друштво св. Јеронима наградило из закладе Душана Котура и г. 1882. на свет издало. Наш „виноградар“ је то дело просто и бесрамно преписао ћирилицом и преточио са хрватског на српски слог. Под „домаћим писцима“ разумевао је дакле анонимус једино поштованог Франа Куралта, не наше писце с ову и с ону страну Саве.

Преписивач се држао оригинала као пијан плота. Исти ред одсека, алинеја и реченица, само што је дело латиницом параграфирано, а ћирилицом не. Тек да се ипак види нешто самостално, изменио је

„виноградар“ одсецима о берби и подруму место и изоставио је неколико приметаба, које се односе само на Хрватску, и две три религиозне експекторације Куралтове, које друштво св. Јеронима захтева из начела у свакој књизи, коју оно изда, па ма та књига била иначе ма како светског и јеретичког садржаја. То се канда нашем „виноградару“ учинило сувишно и задржао је само религиозни закључак. И све слике, којима је књига илустрована, узете су из Куралта.

Као даље салосталан рад могли бисмо још поменути неколико уметака, као: „брате мој“, „чуј“ и сличне реченице. Још је преписивач кратак и јасан, према плану целог дела лепо удешен одсек о претакању вина у Куралту заменио другим неким дугим и развученим текстом, у ком се многе претходне ствари понављају и на ком се у опште види, да је само на силу утиснут у књигу. По језику судећи, писао је тај текст какав писац из Србије, а наш га „виноградар“ није ни дотеривао на свој начин писања, него га је од речи до речи преписао. Тако је исто заменио и Куралтов одсек о чишћењу вина текстом тога другог писца, опет не на корист књиге. Најпосле су као са свим нови одсеци, којих нема у Куралту, ушла у српску књигу два кратка одсека: „Какве особине вино треба да има за пренос“ и „О разлевању вина у флаше“. Дакле као што се види, „виноградар“ је у неколико Куралтово дело другом опет туђом књигом и исправљао и допуњавао. Заиста работа, која му може на част служити?!

„Виноградар“ влада иначе српским језиком да

не може боље бити. Куралтова књига је већим делом тако лепо преточена на српски језик, да је милина читати је. Штета, што није оригинал одмах пре три године штампан тим језиком, па ма и латиницом. Та похвала односи се иначе само на места, која су приступачна свачијем разумевању, а где долазе технички изрази, ту је и „виноградар“ био често у великој запари. Тада је задржао или Куралтове изразе, који су много пута неспретни и не одговарају духу нашег језика, или их је на свој начин превео, како му је на брзу руку на памет дошло. А пошто „виноградар“ очевидно не познаје хрватске провинцијализме, то су отуд изашле гдекоје баш смешне ствари. Тако лозу „graševinu“ зове „грешом“, што има већ своје и то са свим друго значење у винограду. Међу винским болестима навео је Куралт и „Vino postaje žohko“, а наш „виноградар“ превео је то одмах са „Житко вино“, дакле није знао, да је хрватско „žohko“ то исто, што у нас „горко“. Тим је преписивач уједно показао, да је он узео лажно на себе одео виноградара, него да му је занат са свим други.

Дело, које је на тај начин постало, не може бити на дик у нашој књижевности. Остаје нам, да још ишчекујемо ваљану савремену српску књигу о виноградарству и подрумарству, а док те немамо, препоручили бисмо српским виноградарима, да набаве себи Куралтово дело. То је за њих уједно и практично, јер док оригинал стаје само 35 новч., нуди се овај од чести неваљали српски препис за 70 новч. на продају, дакле управо за двапут толико.

М. Петровић.

О Л И С Т И Њ И

Г Л А С Н И К.

(„Матица Српска.“) Књижевни одбор „Матице Српске“ имао је своју седницу 8. (20.) фебруара; на том је састанку одређено ово: 1. Прочитана су два записника и одоставрена: 2. Потпредседник јавља, да су он и секретар били на укупу бившег председника „Матице Српске“ и књижевника дра Ј. Суботића у Земуну, да су положили на мртвачки одар венац у име „Матице Српске“, да је секретар говорио надгробно слово заслужном покојнику и изразио сажаљење породици покојниковој. 3. Секретар јавља, да ће до који дан бити доштампана 145. св. (1. за год 1886.) „Летописа“ и какви су чланци спрењени за 146. св. (2. за год. 1886.) 4. Секретар јавља, да је изашла 4. св. из збирке књига за народ, што их издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића. Одређује се Ст. Милованову, писцу те свеске, награда. 5. Секретар јавља, да је књижевник из Београда Матија Бан послао своју слику за збирку Матичине галерије слика, и да ће то скорим учинити и књижевник Ђорђе Малетић; обојица су лане славили 50-годишњицу свога књижевног рада. 6. Прима се и награђује расправа М. Петровића: „Баре у Бачкој“; штампаше се

у „Летопису“. 7. Прима се за „Летопис“ расправа Ст. Новаковића: „Последњи Бранковићи у историји и у народном певању 1456—1502.“ и наградиће се, кад буде штампана. 8. Од неименоваг писца на награду поднесена шаљива игра у једном чину „Преки лек“ даје се на оцену дру Милану Јовановићу Батуту. 9. Примају се и награђују: „Допуне и поправке к српској библиографији“ од 1748—1880, што је за „Летопис“ послао Марко Кречаревић. Изоставиће се оно, што су писали Срби али на ком другом језику, а не на српском. 10. Синипина генеалогична студија из повеснице српске под насловом: „Родослов династије Беле-Павлимира и Тјехомира по Порфирогениту и Дукљанину“ издаје се на оцену Милану А. Јовановићу. 11. М. Нешковић шаље расправу за „Летопис“: „Змај Јован Јовановић као педагог“; издаје се на оцену Аркадији Варањанину. 12. Издаје се на оцену Сави Петровићу песма Ђорђа Милиновића под насловом: „Бранкова Смрт“. 13. Издаје се одбору за издавање књига за народ из задужбине Петра Коњевића поправљени спис Петра Кнежевића: „Ратар у пољу и на дому“ и нов преведен спис његов: „Пољопривредни катихиз за српске основне и повторне школе“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Издају се на оцену одбору Кољевићеве задужбине: а) неколико чланака Тома Крстова-Поповића, б) „Достојанство и засетност народа“ од Мила Вукатиновића, в) „Помози себи, па ће ти и Бог помоћи“ од дра Ђорђа Дера. 15. На захтевање послата је приповетка Панте Поповића под насловом „Не укради“ писцу наград. 16. Јавиће се Кости Бошковићу на његово питање, нека пише о фамилијарном праву и нека пошаље за „Летопис“. 17. Вратиће се Здравку Рајковићу његов спис „Одело и станови“. 18. Милутин Ј. Илић подноси уверење штампарии дра Св. Милетића, да ће у одређеном року штампати од „Матице Српске“ награђену шаљиву игру „Ново Доба“. Позваће се управни одбор, да досуђену награду исплати. 19. Вратиће се Лазу Јетићу „Српске народне песме“, што је по Бачкој покупио био и амо поднео. 20. Књижара браће М. Поповића моли „Матицу Српску“, да сме прештампати дело Јоксима Новића Оточанина: „Старине од Старине Новака“, јер га је нестало по књижарама. Решеће се други пут, кад развиди секретар у записницима, докле допире право „Матице Српске“ на то дело. 21. Остало су биле ствари питомачке: разгледани су извештаји њихови о успевању у првом одсеку школске године 1885.6. А. М. М.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште.) У прославу успомене на Косту Трифковића била је у среду 19. о. м., као на дан једанаест година од смрти Костине амо, свечана представа. Приказане су биле три његове шаљиве игре, и то: „Честитај“, „Љубавно писмо“ и „Француско-пруски рат“. У првој је игри први пут изашла на позорницу Л. Бранићева у улози собарице Соње. Дебитанткиња је за први мах показала толико окретности, колико је ијоле могло избити испод мучног утиска тако званог „Lampenfieber“-а. Иначе су живо одигране биле све три глуме. — У четвртак је започела вече стара шаљива игра „Шоља теја“ а наставила га и завршила изворна новина из пера Милана Савића под насловом: „На добротворну цел“. То је пета — прераду „Социјалне демократе“ и неприказану досад шалу „Неће да се противи“ штампану у 135. свесци „Летописа“ не рачунамо амо — глума, коју је Милан Савић изнео на позорницу. „Последња воља“, „Фрише фире“ и „Наживио се“, три шаљиве игре, с којима је Милан Савић још године 1879. изашао на среду, у толико су на позорници показале слаба успеха, што су после првог приказа сашле са репертоара, а од „Матице Српске“ награђене „Проводације“ тек се преклане приказале овдашњој публици, но колико смо пратили рад позоришне наше дружине ван Новог Сада, знамо, да се „Проводације“ давале од преклане амо у сваком скоро месту, где је дружина боравила за ово две године, у толико дакле код њих може бити речи о успеху. Ни пета Савићева глума, опет шаљива игра, и то у три чина, није у овдашње публице сасвим могла продети онако, како би то одговарало дару пишчевом, спреми његовој и — радости општој са једва дочеканог ма каквог изворног дела те врсте. Половничном том успеху крив је уз осетни недостатак живе радње и неку, да кажемо, на карикирање наперену претераност у карактерисању највише још — сувише дебео премаз локално-адузивна калибра, са којег на лица у глуми и против воље наше престају бити — типови. Ми тако судимо по првом учинку, а кад се на крају овогодишње сезоне будемо опширно осврнули на изворне глуме, које су ове године овде први пут прешле преко дасака, образложићемо суд свој о Савићевој најновијој шаљивој игри и објаснити замерке,

које смо сад само натукнули. — Субота 22. о. м. донела је после почивке од више година познате старе „Баволове записнике“ са Ружићем као Робеном, а Недеља 23. о. м. по други пут изворну историјску трагедију Мите Поповића, под насловом: „Стеван последњи босански краљ“. Од првог приказа амо — од Три јерарха 1884. — задржао је једини Ружић своју, насловну улогу, остале су све важније улоге примали овога маха нови приказивачи и то на радост све приказивачи, који су, као што се могло и предвидити збиља, далеко одсвојили од својих претходника. Ту је пре свега Ленка Хаџићева као Дивна, Миљковић као краљ Тома Остојић, Софија Вујићка као Катарина и Драга Ружићка као Ана.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— У 124. свесци Народне библиотеке браће Јовановића у Панчеву, која је пре неки дан изашла, почиње превод Хитовог романа „На белом хлебу“.

— Изашла је прва свеска „Дечијег света“, што у месечним свескама издаје књижара Ђермекова и Матића у Митровици. У првој тој свесци почела је Хоџманова приповетка „Пешчани мајдан“ („Die Sandgrube“).

— „Стари Гагић“ приповетка уваженог нашег сарадника Ст. В. Поповића, која је изашла у 124. књизи „Летописа“, у четвртој свесци за год. 1880, почела је излазити у мађарском преводу у Будимпештанском дневнику „Fővárosi lapok“ у 54 броју.

— Изашла је ово дана у наклади књижаре браће М. Поповића и трећа књига „модернисана“ Видаковићева романа под насловом „Љубомир у Елисенјуму“. Књига је штампана у штампарии Августа Фукса, а цена јој је 90 новч.

— Накладом штампарии Косанића и Поповића у Панчеву угледао је свега „Зборник приповедака за одраслије девојке“ од Ј. Н. Буља. Превод с француског. У зборнику том има пет приповедака и то: 1. „Човекомрац достојан поштивања“; 2. „Примање под своје“; 2. „Милвој“ или „Љубав материнска“; 4. „Бучлер и лепирови“ и 5. „Бена и Марко“ или „Боски близанци“. Цена је књизи 50 нов. — Од истог писца изашли су у српском преводу у издању Арсе Пајевића године 1883. „Савети мојој кћери“ у 2 свеске.

— Дошло нам је до руке неколико бројева Balkan-а, листа за забаву и науку, што излази у Загребу од нове године а одговорни уредник му је Аугуст Харамбашић. Међ сталним сарадницима су већином имена, која имају гласа у хрватској књижевности, али још више у тако званој „странци права“, којој је на челу др. Старчевић, у чијој се штампарии „Balkan“ и штампа. По томе, па и по самом уреднику, који се препоручује својој драгој у песми чак тиме, што је члан „странке права“, а још јасније по слици насловној на челу листа, као и по самој тенденцији, којом су задахнути мал’те не сви и приповедачки и научни чланци у ово неколико већ свешчица тога листа, — лист тај не заслужује друкче пажње оних, којима је стало до озбиљног књ и жевног рада, који хоће бар лепу и научну књижевност да узвисе изнад таквог уског видокруга страначког цинизма, не друкче, него да осуде такву појаву. Озбиљна књижевност и наука не познаје граница партијачности. Ми Срби... да и заборавимо на оно тенденциозно подметање српској омладини у приповетци „Куда то води“, али можемо ли бити хладнокрвни према правом смеру „Balkana“, што га је пртач истакао насловном сликом, а уредник, ко ли, протумачио и речима? Ево ћемо исписати од речи до речи опис слика на корицама и на челу листа, које је радио хрватски сликар Фердо Кикерец, познат и у нас по

слици „Косовци девојци“, израђеној по познатој српској народној песми; по слици „Деда и унука“, по познатој песми нашег Змај-песника; и по приказу у 34. бр. нашег листа пр. год., на његову слику св. Ђурђа, кога представља као јунака Црногорца на коњу, како коњем обара аждају: „Слика на омоту нашег листа („Balkana“) представља пећину, која симболизира Балкан, а на њој седи вила слободе. Лијевом руком трга лавор, а десном га пружа тројици јунака, који су се на подножју пећине загрлили. С десне је Црногорац с Јатаганом у руци, у средини Хрват, десном руком држи његову руку, а лијевом грли Бугарина, који је своју руку подигао за лавором, што по га вила слободе свој тројици пружа. И Хрват је ево своју лијевицу пружао за њиме. С лијева су симболи лијепе књиге, знаности и умјетности, како их сликари обично приказују. Ми се надамо, да ће се нашим читатељем свиђети та слика. У њој је илустрован програм нашег листа: заједница сродне браће на Балкану.“ Тако приказа уредник цртеж на корицама свог листа. Којему пријатељу те заједнице не би од радости и миљине срце заиграло на тај програм? Али преврните корицу, па загледајте цртеж на челу тога листа; па ако и сад поверујете, да је оно баш програм „Balkana“, зацело ћете се о другом нечем уверити, кад прочитате речи, којима се и та слика тумачи, а и њу је цртао Фердо Кикерец за тај исти баш лист: „Слика на челу нашег листа представља двије најближе сестре, Хрватску и Бугарску, како си срдечно пружају руку. Хрватска држи у руци књигу, знак просвјете, а Бугарска мач, којим ли је негом толи јуначки освјетлила лице. И том сликом... али ми судимо, да не треба даљега коментара.“ А, кад брже се предосети, те отпусти десницу, што је оно пружаш оному, који је за ту заједницу више своје крви пролио, него што си ти, брате небрате „Balkane“, испреваливао и пролио вина наздрављајући можда васкрсу њеном?! Прогута ли га или си рад да га прогуташ? Да нисмо уверени, е је већи део хрватског братског нам народа трезвенији, те науку и књижевност није понизио до тако недотупавне, гадне тенденциозности, ми бисмо посумњали, да између нас може икад бити љубави, у коју ми верујемо срцем и душом; да само с њом можемо рећи: „Помози боже!“ — о томе треба да је уверен и Балкан и — „Balkan“.

— Др. Кирете, преводилац Његошева Горског Вијенца обратио се с оним изводом из рукописне кронике деспота Бранковића, што му га је наш пријатељ исписао у народној библиотеци у Карловцих (види „Књижевне новости“ на првом месту у 2. броју нашег листа о. г.) на познатог наученика, врло поштованог Ватрослава Јагића. Исти научник нише у свом Archiv-у für slavische Philologie (књига IX., 1. свеска, на стр. 149.):

„Како г. др. Кирете беше добар, те ме извести о дојачко постигнутом резултату свог истраживања, није ми више било тешко, још ово да констатират. У Кромер-овој Historia Poloniae (ed. Basiliae anno salutis MDLV) чита се на страни 500 ово као извор, што га Бранковић цитира: Nihilò tamen minus Mohometes insequenti anno eam urbem obsedit et acriter

САДРЖАЈ: За српске народне умотворине. Реч „Матици Српској“, свештеницима, учитељима, ученицима виших и средњих школа. — Матери. Песма Мите Поповића. — Вељко. Приповетка Милутина Јакшића. (Свршетак.) — Апостола. (Петеван.) Прево Благоје Бранчић. (Наставак.) — За начело. Роман Милана Савића. (Свршетак.) — Посуђе у кући и у кући. Од М. Петровића. — Књижевност: Дечији Свет. Пешчани мајдан. Приповетка Ф. Хоџмана. Приказ А. М. М-а. — Виноградарство и подрумарство. Оцена М. Петровића. — Листићи: — Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости. — Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 новч. на по године, 1 ф. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи шаљу се уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.

oppugnavit et post quinquagesimum obsidionis diem Gerlucae cuiusdam Graeci proditione cepit et imperatorem Constantinum Palaeologum fortissime dimicantem ad portam urbis interfecit; nec multo post Gerlucae, cum cognovisset eum ab imperatore, quem prodiderat, magnis beneficiis affectum fuisse, iustam proditionis mercedem diro supplicio exolvit sedemque imperii Constantinopoli posuit. (Мухамед друге по томе године опседне онај град и жестоко га нападне, па га заузме издајством неког Грка Герлуке након педесетдневне опсаде, и убије на градској капији императора Константина Палеолога, који се врло храбро борио; накратко после тога гроним уморством плати Герлуци праведну награду за издају, када је дознао, да је исти силним добротинствима био обасут од императора, којег издаде; те постави столицу царевини у Цариграду.) — Нема, дакле, сумње, да је Герлука у Горском Вијенцу идентичан са споменутиим Герлуком. Да ли су издавачи тог свега године 1847. у Бечу код Мехитариста превидели двапут у тексту штампарску погрешку Герлука (место Герлука)? Мало је тому изгледа. Пре ће бити, да је сам песник погрешно прочитао Герлука место Герлука. Откуда је могао узети ту белешку? Непосредно из Рајића не може бити, јер ту би прочитао био Герлуца, па и написао. — Ко је Герлука? Нека даде одговора на то ова ноћица мог колеге проф. Васиљевског: Герлука је *χθρ Λουκάς*. На то нас наводи ово место из Леонарда Chiensis а у издању Critobuli de rebus gestis Meclumetis II. (у E. Miller's fragm histor. graec. V. 189.): Chirluca curae portus totiusque regionis maritimae iactura Loniceri Chronic. turcic. I. 254, Phrantzes p. 254, Ducas p. 283; Mordtmann, Belagerung etc p. 47. Тај Chirluca зове се ипаче *χθρ Λουκάς ὁ Νοτιοῦρας*. — По томе, дакле, ни Герлука (као у поменутиим Његошевим списима), ни Герлуца (као у Ђурђевој хроници, те и у Рајићевој историји), него Герлука:

Своју мисли Бранковић с Герлуком!
Мухамете, то је за Герлуку!

— У Revue Beligique изашле су две српске народне приповетке из Вукове збирке: „Дјевојка цара надмудрила“ и „Правда и кривда“ у францеском преводу Јелене Фридрикове, а са лепим предговором о Србима од Марте Лавлејеве.

ЧИТУЉА.

Дана 20. фебруара (4. марта) у 9 сах. у јутру преставио се у Сомбору после дужег боловања **Ђорђе Радич**, управитељ ондашње државне гимназије. Истом је имао 41 годину. Осећао се као Маџар, али је био родом Буњевац и љубио је свој матерњи језик, који је изврено знао. Радио је много у маџарској књижевности, а већина тога рада односи се на српску књижевност. У посебној књизи издао је г. 1882. на маџарски преведене косовске песме под насловом: „Rigómezei dalok“. Међу важнија дела спада му и „Bács-Bodrog vármegeye leirása“ (Опис бач-бодрошке жупаније). Погреб му је био у суботу 22. фебр. (6. марта).